

Ürdün 2014

Haydar Oruç

[Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Merkezi]

Özet

Bu makalede, 2014 yılı içerisinde Ürdün Krallığı'nda yaşanan iç gelişmeler, bölge içi ve dışından ülkelerle ilişkiler, bölgesel sorunlar, IŞİD ile mücadele, Filistin meselesi ve İsrail ile ilişkiler ele alınmıştır. Olaylar önce kronolojik sıraya göre anlatılmış, ardından genel bir değerlendirme yapılarak, Ürdün'ün 2014 yılı performansı okuyucuya yansıtılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ürdün | Mülteciler | IŞİD | Filistin | BMGK

Jordan 2014

Abstract

This article studies Jordan's domestic politics, its relations with regional and international countries, emergent regional problem, struggle against ISIS, Palestinian question and relations with Israel in 2014. First events are listed chronologically, second Jordan's 2014 performance are analysed and lastly it presents a general assessment.

Keywords: Jordan | Refugees | ISIS | Palestinian | UNSC

Giriş

Ortadoğu'nun Arap Baharına kadar en sakin ülkelerinden olan Ürdün için, 2014 yılı diğer bölge ülkelerini aratmayacak bir gündemle geçti denilebilir. Arap Baharıyla başlayan halk hareketleri sonrasında bölgedeki rejim değişiklikleri ve iç savaşlar nedeniyle mülteci akımına uğrayan Ürdün, önceki yıllara nazaran daha kozmopolit bir ülke haline gelmiştir.¹ Diğer bölge ülkelerine nazaran rejimi zora sokacak yıkıcı gösteriler olmasa da, Arap Baharının ilk döneminde halkın talebi ile başbakanı değiştiren ve başbakanı belirleme yetkisini parlamentoya devreden Kral Abdullah için, 2014 yılı önceki yıllardan daha zor ve sıkıntılı bir yıl olmuştur.

Temmuz-Ağustos aylarında İsrail ordusunun Gazze'ye yönelik başlatmış olduğu saldırılar, barışın sağlanması için uğraşan Ürdün açısından durumu içinden çıkılmaz bir hale sokmuştur. Bu sorun, nüfusunun yaklaşık yarısının Filistin asıllı vatandaşlardan teşekkül etmesi nedeniyle Ürdün için farklı anlamlar taşımaktadır. Zira, İsrail'in Gazze saldırıları sonrasında Ürdün'de yaşayan Filistin asıllı vatandaşların ve kamplarda barınan Filistinlilerin gösterileri, Ürdün ve İsrail arasında tesis edilmiş olan hassas dengeleri zorlamaya başlamıştır.

Ürdün için yılın belki de en önemli gelişmesi, 2014-2015 yıllarını kapsayan iki yıllık dönem için seçilmesinin ardından 1 Ocak'tan itibaren BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine başlamasıdır. Ürdün'ün Güvenlik Konseyi üyeliği özellikle Filistin Devleti tarafından, taleplerinin uluslararası platformlarda dile getirilerek diğer ülkelerin konuya dikkatlerinin çekilmesinde bir araç olarak kullanılmıştır.

İç gelişmeler

Ürdün’de, 11 Ekim 2012 tarihinden beri, bazı bakanları değiştirmekle birlikte Abdullah Ensar başbakanlığındaki hükümet görevine devam etmektedir. Seçim Kanununda Temmuz 2012 döneminde yapılan değişikliğe istinaden 23 Ocak 2013 seçimlerinden sonra sandalye sayısı 150’ye çıkarılan parlamentonun 123 sandalyesi doğrudan seçimle işbaşına gelmiş, kalan 27 sandalye ise nispi temsil göz önünde bulundurularak dağıtılmıştır. Buna göre yeni parlamentoda; kadınlara ayrılan kota 10’dan 15’e çıkarılmış, Amman için 2, Zarga ve İrbid için ise temsil oranına 1’er sandalye ilave edilmiştir. Hıristiyan ve Bedevilere 9’ar sandalye ile Çeçen ve Çerkes kökenlilere de 3’er sandalye tahsis edilmiştir.²

10 Mart’ta, Ürdün-Batı Şeria sınırındaki el-Kerame Sınır Kapısı’nda, İsrail askerleri ile İsrail’in Mescid-i Aksa’ya yönelik uygulamış olduğu kısıtlamaları protesto eden göstericiler arasında çıkan tartışma sırasında Filistin kökenli bir hakim olan Raid Alaaddin Zueytir’in bir İsrail askeri tarafından öldürülmesi sonucu infial yaşanmış ve haberin duyulması üzerine Amman başta olmak üzere ülke genelinde İsrail aleyhine yoğun protesto gösterileri yapılmıştır. 13 Mart’ta olayları görüşmek üzere toplanan parlamentoda konuşan Başbakan Ensar, “İsrail’in Ürdün’den özür dilediğini” söyleyerek, oturuma katılan milletvekillerinden çoğunun dile getirdiği “İsrail ile ilişkilerin kesilmesi” taleplerini yatıştırmaya çalışmıştır.³

Suriye’deki iç savaşa katıldığı düşünülen yaklaşık 2000 Ürdün vatandaşının tekrar ülkeye dönmeye başlamasıyla birlikte, bu kişilerden kaynaklanan adli olayların artması üzerine hükümet harekete geçerek yeni bir güvenlik tasarısını yasalaştırmıştır. Bu yasa, güvenlik güçlerine terörist faaliyet ve eylemlerin önlenmesi amacıyla önemli yetkiler vermiştir. Nisan ayında yapılan operasyonlarda yaklaşık 120 kişi terörizm şüphesiyle tutuklanmıştır. Operasyonların artması ve operasyonlar sırasında masum kişilerin öldürülmesiyle ülkenin güney şehirlerinde toplumsal hareketler başlamış, güvenlik güçleriyle halk arasında yaşanan çatışmalarda onlarca insan yaralanmıştır.⁴

Papa 6. Paulus’un 1964 yılındaki ziyaretinin 50. Yılında, Papa Franciscus’un 24-26 Mayıs tarihleri arasındaki Ürdün-Filistin ve İsrail’i kapsayan Kutsal Toprakları ziyareti nedeniyle ülkede yoğun güvenlik önlemleri alınmıştır. Papa’nın bölgeyi ziyaretini anlamlı bulan ve barışa katkı sağlayacağını söyleyen geniş bir kesim olmasına rağmen, radikal örgütler Papa’nın bölge ziyaretinden hoşnut olmamışlar ve muhtelif yerlerde protesto gösterilerinde bulunmuşlardır. Papa ise yaptığı açıklamada, bu ziyaretin, “acı çeken kutsal topraklarda barış için dua etmek” amacıyla yapıldığını kaydederek, ziyaretin barışa katkı sağlamasını umduğunu belirtmiştir.⁵

Haziran ayında, 2005 yılından beri tutuklu bulunan IŞİD karşıtı Filistinli selefi din alimi Muhammed Makdisi’nin serbest bırakılmasının ardından, yine IŞİD karşıtı söylemleriyle öne çıkan din alimi Ebu Katade de, Eylül ayında delil yetersizliği nedeniyle hapisten salıverilmiştir. Muhammed Makdisi’nin

ardından Ebu Katade'nin de serbest bırakılması her iki din adamının da Ürdün yönetimi tarafından İŞİD'e karşı savaşta elverişli bir müttefik olarak kullanılabilmesinin düşünülmesine yol açmaktadır.⁶

Eylül ayında, İhvan Şura Meclisi Üyesi Muhammed Said Bekir'in yaptığı siyasi konuşmalar, teşkilat yöneticilerden Adil Avvad'ın ise görev aldığı camide verdiği hutbe nedeniyle gözaltına alınmasının ardından, Kasım ayının sonlarında Ürdün İhvanı Genel Sekreter Yardımcısı Zeki Beni Erşid'in, sosyal medyadaki yorumlarında İhvan'ı terör listesine alan BAE'yi eleştirmesi üzerine, Ürdün Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından "iki dost ülke ilişkilerine zarar vermek" suçlamasıyla tutuklanmıştır. Diğer Arap ülkelerinin aksine, İhvan'ı kısıtlayacak herhangi bir girişimden kaçınan Ürdün'ün tavır değişikliği, artan Suudi Arabistan baskısına bağlanmaktadır.⁷

İdam cezalarının 2006 yılından bu yana askıya alındığı Ürdün'de, 22 Aralık tarihinde, 11 kişinin idam edilmesi yeni bir tartışmanın başlamasına neden olmuştur. Kral Abdullah'ın birkaç yıl önce yaptığı açıklamada, ülkesinin "Ortadoğu'da idam cezasını kaldıran ilk ülke" olabileceğini söylemesine rağmen, suç oranlarındaki artış nedeniyle yetkililer tarafından idamların yeniden başlayabileceğinin sinyalleri verilmişti.⁸ Alınan bu kararda, Suriyeli mültecilerden kaynaklanan suçlardaki artışın da etkili olduğu değerlendirilmektedir. Bu sebeple, yılbaşından itibaren sığınmacılara yönelik, "göz tanıma sistemi" ile "manyetik kimlik kartı" uygulamasının kullanımına başlanacağı ifade edilmiştir. 2013 yılında 3 bin 288 adli olaya karışan Suriyeli sığınmacı, 2014 Kasım ayının sonuna kadar 3 bin 900 vakaya karışmıştır.⁹

Dış ilişkiler

2014 yılı dış politika gündemi; BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliği, Haziran ayından itibaren artan mülteci sorunu, ABD öncülüğünde İŞİD ile mücadele için oluşturulan koalisyon çalışmaları ile İsrail-Filistin anlaşmazlığı konularındaki gelişmelerden oluşmuştur.

Suudi Arabistan'ın Güvenlik Konseyi üyeliğini reddetmesi nedeniyle, 7 Aralık 2013 tarihinde yapılan oylama ile 178 ülkenin oyunu alan Ürdün, 2014-2015 dönemi arasında iki yıllığına Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine seçilmiş ve 1 Ocak 2014 itibarıyla yeni görevine başlamıştır.¹⁰

Suriye'nin Amman Büyükelçisi Behçet Süleyman, Ürdün'ün Suriye iç savaşındaki pozisyonu hakkındaki eleştirilerini sosyal medyada sürdürmesi üzerine 26 Mayıs tarihinde istenmeyen adam ilan edilmiştir. Bunun üzerine, Suriye yönetimi de Ürdün'ün Şam maslahatgüzarını istenmeyen adam ilan etmiştir. Karşılıklı restleşmelere rağmen iki ülke arasındaki ilişkiler çeşitli boyutlarda devam etmiştir.¹¹

Ürdün'ün 2012'den beri BM daimi temsilcisi olan Zaid el-Hüseyn, BM Genel Sekreteri Ban Ki-mun tarafından 7 Haziran'da BM İnsan Hakları Komitesinin başına getirilmiştir.¹² Ortadoğu bölgesinden bu pozisyon için yapılan ilk görevlendirmenin Ürdün'ün son zamanlarda bölgede ve uluslararası platformlardaki aktif politikasının bir sonucu olduğu değerlendirilmektedir.

Suriye İç Savaşı ve Mülteciler Sorunu

Suriye'deki iç savaş nedeniyle ülkesine sığınan 600.000'den fazla Suriyeli mülteciyi kurmuş olduğu kamplarda ağırlamaya çalışan Ürdün için savaşın sonlandırılarak ülkesindeki mültecilerin geri dönmelerinin sağlanması önemli meselelerden biri haline gelmiştir. Artan mülteci sayısı ile demografik yapısı değişime uğrayan, kıt olan kaynaklarını kendi halkından ziyade mültecilere harcamak durumunda kalan ve bu sebeple iç huzursuzlukların yaşanması kaygısı taşıyan Ürdün yönetimi, çevresinde devam eden çatışmaların sonlandırılması için tüm bölgesel ve küresel aktörler ile ilişkiler kurmuştur.¹³

Bu maksatla, Fransa'nın ev sahipliğinde Ürdün Dışişleri Bakanının da iştirak ettiği "Suriye Halkının Dostları Çekirdek Grubu" toplantısı 11 Ocak tarihinde, yapılmış¹⁴ ve ardından, "Suriye'ye Komşu Ülkeler Dışişleri Bakanları" toplantısı, 17 Ocak'ta Harran Konteynır Kent'te ilgili ülkelerin bakanlarının katılımıyla icra edilmiştir. Toplantıya Ürdün adına, Planlama ve Uluslararası İşbirliği Bakanı İbrahim Saif katılmıştır. Yayınlanan Urfa Deklarasyonu'nda, "Suriye'deki şiddet ortamından kaçan mültecilere ev sahipliği yapan bölge ülkeleriyle dayanışmayı artırmaları için uluslararası topluma çağrıda bulunulmuştur".¹⁵

Kral Abdullah, Suriye sorununa çözüm bulmak amacıyla ABD'ye gerçekleştirdiği ziyaret kapsamında ilk olarak 12 Şubat'ta Başkan Yardımcısı Biden ile ve 15 Şubat'ta da Obama ile görüşmüş, "Suriye'deki savaşın sona erdirilmesini ve şiddete siyasi çözüm bulmaya yönelik devam eden çabaları" ele almışlardır. Ayrıca, radikal unsurlarla mücadele ve halka daha geniş insani yardımların ulaştırılması konusunda ve Suriyeli sığınmacıları barındıran ülkelere desteğin devam etmesi gerektiği konularında da mutabık kalmışlardır. Obama, yaptığı açıklamada, "Kongre'den Ürdün'ün mülteci sorunuyla başa çıkabilmek için ihtiyaç duyduğu bir dizi yeni mali yardımı onaylamasını isteyeceğini" açıklamıştır.¹⁶

Ürdün yönetiminin BM Güvenlik Konseyi'ne Avustralya ve Lüksemburg ile birlikte 12 Şubat'ta sunmuş olduğu "Suriye'nin tüm noktalarına engelsiz insani yardım ulaştırılmasını" öngören karar tasarısı 22 Şubat tarihinde BMGK'nin 15 üyesinin de karar tasarısı lehinde oy kullanmasıyla kabul edilmiştir. Karar metnine göre, "Suriye'nin tüm noktalarına insani yardım ulaştırılmasına izin verilmesi, çatışmaların derhal durdurulması, kentlerdeki kuşatmanın kaldırılması; rejim tarafından gerçekleştirilen hava saldırılarının sonlandırılması, okul ve hastanelerin asker ve silahtan arındırılması" öngörülmekte ve Suriye'de cihatçı grupların gerçekleştirdiği saldırılar da kınanmaktadır.¹⁷

Bahar mevsimi ile birlikte Suriye'deki iç savaşın iyice şiddetlenmesi üzerine, Şam kırsalındaki ablukadan ve Hama'dan kaçan Suriyeli sivililer, Ürdün'deki mülteci kamplarına akın etmeye devam etmiştir. Ancak, kamplarda yer bulamayan Suriyeli sığınmacılar başkent Amman başta olmak üzere pek çok kentte boş arazilere çadır kurup hayata tutunmaya ça-

lıymışlardır. Ürdün'ün kuzeyinde bulunan İrbid kentinde de Suriyeli sığınmacıların sayısının 260 bini aştığı, belediyenin hizmet vermekte zorlandığı belirtilmiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin verilerine göre Ürdün'ün çeşitli bölgelerindeki kamplarda UNHCR'ye kayıtlı 584 bin 500 Suriyeli bulunmaktadır. Ayrıca kayıt altına alınmayanlarla birlikte Ürdün'deki mülteci sayısının 1 milyon 300 bini geçtiği kaydedilmektedir. Mülteci sayısındaki yoğun artış nedeniyle; Kentlerde araç sayısının çoğalmasıyla trafiğin çileye dönüştüğü, kiralarda artış yaşandığı, ayrıca gıda maddelerinin pahalandığı, sağlık, eğitim ve belediye hizmetlerinin yerine getirilemediği ve bu durumun hem sığınmacıları hem de yerli kent sakinlerini olumsuz etkilediği belirtilmektedir.¹⁸

Zatari kampının kapasitesinin aşılması nedeniyle, BM'nin ekonomik desteği ile Amman'ın 100 km doğusundaki Azrak'ta 130.000 kapasiteli yeni bir mülteci kampı kurulmuş ve 30 Nisan'dan itibaren mülteci kabulüne başlanmıştır.¹⁹

Ürdün Hükümetinin daveti üzerine Suriye'ye Komşu Ülkeler Bakanları Toplantısının üçüncüsü 3 Mayıs'ta, Ürdün'deki Zatari mülteci kampında düzenlenmiştir. Toplantı sonunda yapılan açıklama, "Suriye'deki olaylar nedeniyle ülkelerinden kaçan milyonlarca Suriyelinin durumuna uluslararası kamuoyunun dikkati bir kez daha çekilmiş, komşu ülkelerle daha çok sorumluluk ve yük paylaşımı konularında izlenecek stratejilerin belirlenmesi amacıyla" ilgili ülkelerin daha fazla çaba sarf etmesi kararı alınmıştır.²⁰

31 Mayıs'a gelindiğinde ise, Suriye rejiminin rızası alınmadan ülkeye 4 noktadan sınır ötesi yardımların sağlanmasını içeren karar tasarısı taslağı, Avustralya, Lüksemburg ve Ürdün tarafından Güvenlik Konseyinin daimi üyelerine sunulmuş ve devam eden insanlık dramını biraz olsun hafifletmek için daimi üyeler ikna edilmeye çalışılmıştır. Bahse konu tasarı BMGK tarafından 14 Temmuz tarihinde kabul edilmiştir.²¹

Ancak, yardım konferansında taahhüt edilen paraların toplanamaması nedeniyle Kasım sonunda, Dünya Gıda Programı (WFP), maddi sıkıntılardan ötürü Ürdün'deki Suriyeli mültecilerin gıda ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak için verdiği yardım fişlerini durdurduğunu duyurmuş, bunun üzerine 5 Aralık'ta Kuveyt hükümetine bağlı Yardım Yüksek Komitesinin, Ürdün'ün kuzeyindeki Ramse kentindeki sığınmacılara gıda yardımı yaptığı bildirilmiştir. Yapılan açıklamada, Ramse'deki 1.300 Suriyeli sığınmacı aileye 384 bin dolar değerinde gıda yardımı dağıtıldığı ifade edilmiştir.²²

IŞİD ile mücadele

Irak, Suriye, Filistin ve Ürdün topraklarını içine alan bölgede bir İslam devleti kurmayı amaçlayan IŞİD'in, 11 Haziran tarihinde Musul'u ele geçirmesi ve bu bölgelerde yaşayan halka uyguladığı şiddet ve infazlar nedeniyle, Irak ve Suriye'den kaçanlar Türkiye, Lübnan ve Ürdün sınırına yığılmaya başlamıştır.

İŞİD tehdidinin Irak geneline yayılması nedeniyle 16 Haziran tarihinde, Bağdat'ta görevli yaklaşık 200 BM personelinden 58'i, Ürdün'ün başkenti Amman'a gönderilmiştir.²³ 23 Haziran'da İŞİD'in, Irak'ın Ürdün sınırındaki Taribil Sınır Kapısı'nın kontrolünü ele geçirmesi nedeniyle, 25 Haziran'da Ürdün ordusu sınır kapılarında güvenlik önlemlerini arttırıp, sınır geçişlerini kontrol altına almıştır.²⁴

İŞİD'e karşı oluşturulan koalisyon kapsamında Suriye'deki hedeflere saldırı düzenleme hazırlığındaki bir Ürdün savaş uçağının 24 Aralık tarihinde Rakka kenti civarında düşürüldüğünün açıklanması üzerine, haberi doğrulayan Ürdün yönetimi, uçağın kendilerine ait olduğunu kabul ederek, uçağın düşme gerekçesini öğrenene kadar koalisyon operasyonlarına katılmayacağını açıklamıştır. ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı (CENTCOM) tarafından yapılan açıklamada ise, “olaya ilişkin delillerin, uçağın İŞİD tarafından düşürülmediğini açık bir biçimde gösterdiği” ifade edilmiştir. Ancak, İŞİD tarafından medyaya dağıtılan ve düşen uçağın pilotunun görüntülerini içeren videodan uçağın İŞİD tarafından düşürüldüğü ve pilotun da rehin tutulduğu anlaşılmıştır.²⁵

Filistin meselesi

ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin, 2014'ün ilk günlerinde Arap Barış Planı hakkında Arap liderleri ile görüşmesi, planın ABD'nin girişimiyle hayata geçirilebileceği konusunda yeni bir umut doğmasına sebep olmuştur. Bu kapsamda, 7 Ocak'ta Filistin Devlet Başkanı Abbas, Ürdün'ü ziyaret ederek Kral Abdullah'la bir araya gelip, Filistin-İsrail barış sürecini ele almışlardır. Kral tarafından, ABD Dışişleri Bakanından, “barış sürecinde Ürdün'ün çıkarlarının korunması ve Batı Şeria'da İsrail yerleşimlerinin artmayacağını teyit edilmesinin” talep edildiği belirtilmiştir.²⁶

ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin 7 Mart'ta Ürdün'de, Kral Abdullah ile yaptığı görüşmede, “İsrail-Filistin barış müzakerelerinin” ele alındığı, müzakerelerle ilgili gelecek ay tamamlanması öngörülen taslak anlaşmadaki “Ürdün-İsrail sınırı” ve “Filistinli mülteciler” konularının konuşulduğu belirtildi.²⁷

Karşılıklı ziyaretlerle ilerleyen İsrail-Filistin barış görüşmeleri, 7 Temmuz'da İsrail tarafından Gazze'ye yönelik başlatılan “Koruyucu Hat” operasyonu ile kesilmiştir. Ürdün yönetimi, çatışmalara son vermek ve ateşkes sağlanması için hem bölgesel hem de küresel aktörlerle yoğun bir diplomatik süreç yürütülmüştür. Bu kapsamda, BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon, ABD Dışişleri Bakanı Kerry ve Başkan Obama olmak üzere pek çok lider ile görüşülmüş ve 10 Ağustos tarihinde “Gazze'nin yeniden inşası için uluslararası çaba gösterilmesi ve Hamas ile İsrail arasındaki ateşkesin kalıcı olması” amacıyla Arap ülkelerinin de desteğini alarak BMGK'ne bir karar tasarısı sunulmuştur. Ürdün'ün sunduğu tasarıda, “saldırlardan kaçan sivillerin sığındığı BM okullarının İsrail tarafından bombalanmasıyla ilgili soruşturma

açılması ve Gazze Şeridi'ndeki İsrail ablukasının kaldırılması çağrısında bulunulmuştur"²⁸ Tüm bu çabaların etkisi ve Batı dünyasında İsrail'in uyguladığı orantısız şiddet nedeniyle yapılan tepki gösterileri sonucunda, 28 Ağustos'ta taraflar arasında ateşkes sağlanmıştır.²⁹

Ürdün Kralı Abdullah, 5 Aralık'taki ABD ziyareti esnasında ABD Başkanı Obama ile Beyaz Saray'da bir araya gelerek başta İŞİD olmak üzere, Suriye ve İsrail ile Filistin arasında devam eden gerginliğin nasıl aşılabileceği hakkında görüş alış-verişinde bulunulmuş ve yapılan ortak açıklamada "Gazze ve Kudüs'teki bazı zorlukların ardından şu anda görmek istediğimiz bir barış girişimine yardımcı bir ortam bulunmuyor ama İsrail ve Filistinliler için iyi olanın, ancak barış içinde bir araya yaşamaları ve Filistinlilerin kendi devletleri kurmaları olduğu" denilmiştir.³⁰

İsrail ile ilişkiler

Ortadoğu'nun İsrail ile barış anlaşması imzalayan ikinci Arap ülkesi olma özelliği taşıyan Ürdün, 1994 yılındaki anlaşmadan sonra İsrail ile iyi komşuluk ilişkileri geliştirmiştir. Özellikle, su kaynaklarının bölüşümü konusunda zaruret arz eden karşılıklı ilişkiler, İsrail'in de gerekli hassasiyeti göstermesiyle devam etmiştir. İlişkilerin idame ettirilmesi, nüfusunun yarısının Filistin asıllı olması nedeniyle, Ürdün için bazı dönemlerde çok sıkıntılı bir hal olsa da hem güvenlik hem de ekonomik kaygılarla sürdürülmek durumunda kalmıştır.

Kral Abdullah'ın, 16 Ocak tarihinde İsrail Başbakanı Netanyahu'yu kabul ettiği görüşmede, "bölgedeki son gelişmeler, Filistin yönetimi ile sürdürülen müzakerelerde Filistin halkının beklentilerinin karşılanması için yapılması gerekenler ile İsrail tarafından yapılacak güvenlik düzenlemelerinde Ürdün'ün önceki anlaşmalardan kaynaklanan hak ve menfaatlerinin korunması" konuları ele alınmıştır.³¹

İsrail parlamentosunun Ürdün'ün, 1924 yılından itibaren Kudüs'te bulunan Müslüman ve Hıristiyanlara ait mabetlerin yönetimi ve muhafızlığı görevi ile Mescid-i Aksa'nın imamını atama yetkisini kaldırmayı görüşme ihtimali olduğunun basına yansımaları üzerine, Kral Abdullah başkanlığında 24 Şubat'ta toplanan kriz komitesi "olası senaryolara karşı neler yapılabileceğini" değerlendirmiştir. Knesset, daha önce de aynı konuyu tartışmış ancak, Ürdün tarafından gelen baskılar sonucu görüşmeleri iptal etmişti. Aynı konunun Knesset'in gündemine getirilmesine sert tepki gösteren Ürdün yönetimi İsrail'e zaten gergin olan tansiyonu daha da arttırmamasını tavsiye etmiştir. Bunun üzerine İsrail, böyle bir niyetlerinin olmadığını açıklayarak gerginliği son vermişlerdir.³²

Mart ayında, İsrail'in 50 yaş altındaki Müslümanların Mescid-i Aksa'ya girişlerini engellemesi sonrasında başlayan protestolar sırasında, Batı Şeria-Ürdün sınırındaki el-Kerame Sınır Kapısı'nda Filistin asıllı bir Ürdün vatandaşı İsrail askerleri tarafından öldürülmüştür. Bunun üzerine, başta Amman

olmak üzere ülke genelinde İsrail karşıtı protestolar başlamıştır. İsrail hükümetinin resmi olarak özür dilemesi ve soruşturma yapma sözü vermesine rağmen, Ürdün meclisindeki Filistin asıllı milletvekilleri İsrail ile ilişkilerin kesilmesini talep etmişler ancak karar çıkaramamışlardır.³³

Eylül ayında İsrail basınına yansıyan bir haberde, “İsrail’in, 15 yıl boyunca Leviathan bölgesinden çıkaracağı doğalgazı Ürdün’e satmak üzere anlaşma hazırlığında olduğu” yazılmış ancak Ürdünlü yetkililer tarafından bu anlaşmanın, “İsrail ile değil sahayı işleten ABD’li Noble Energy firmasıyla yapıldığı” belirtilmiştir. Buna mukabil, aralık ayı içerisinde bazı sivil toplum kuruluşları tarafından başlatılan “İsrail’le Gaz Anlaşmasına Hayır” adlı kampanyaya, 79 milletvekili anlaşmanın İsrail’in ihlallerinin devamı anlamına geleceği gerekçesiyle destek vermiştir. Ancak, Temsilciler Meclisi Başkanı Atf Taravneh, mecliste tartışılacak İsrail ile gaz anlaşması konusunda kararın parlamentonun elinde olmadığını belirterek, anlaşmanın iki ülke arasında değil, iki şirket arasında olduğunu belirtmiş ve Ürdün hükümetinin özel şirketlerin gaz ithal etmesini onayladığını hatırlatmıştır.³⁴

Kasım ayıyla birlikte İsrail’in Mescid-i Aksa’ya yönelik ihlallerine tekrar başlaması nedeniyle 13 Kasım tarihinde Kral Abdullah, ABD Dışişleri Bakanı John Kerry’yi kabul ederek konuyla ilgili ön görüşme yapmış ardından İsrail Başbakanı da katılımıyla üçlü zirve yapılmıştır. Zirvede, “Kudüs’te tırmanan gerginliğin giderilmesi ve sükunetin sağlanmasının yanı sıra Filistin ve İsrail arasında barış görüşmelerinin yapılması için koşulların oluşturulması” konularının görüşüldüğü açıklanmıştır.³⁵

İsrail’in “Yahudi ulus devleti” yasa tasarısının onaylanmasının ardından, 2 Aralık tarihinde Ürdün Başbakanı Ensar tarafından yapılan açıklamada, “bu yasanın tehlikeli olduğu, ülkesinin ve diğer Arap ülkelerinin bunu kabul etmeyeceğini” söylemiş ve bu konudaki tutumlarının açık olduğunu belirtmiştir. Başbakan, İsrail’i uyararak, “Filistin sorununun çözülmesini daha da zorlaştıran ve karmaşık hale getiren bu projeden vazgeçilmesini” talep etmiştir.³⁶

Ürdün ile diğer Arap ülkelerinin birlikte hazırladıkları, “2017 sonuna kadar Filistin topraklarındaki İsrail işgalinin sonlandırılmasını” öngören Filistin karar tasarısı, 18 Aralık tarihinde Ürdün tarafından BM Güvenlik Konseyi’ne resmen sunulmuştur. 31 Aralık tarihinde onaylanan tasarı 8 lehte, 2 aleyhte ve 5 çekimser oy ile kabul için gerekli oyu almamıştır.³⁷

Bölge ülkeleri ve bölgesel örgütler ile ilişkiler

Bölgedeki tüm ülkelerle iyi ilişkileri bulunan Ürdün, Suriye’deki iç savaş ve IŞİD tehdidi nedeniyle ülkeye sığınan Suriyeli mülteciler ve İsrail-Filistin anlaşmazlığından kaynaklanan çatışmalar yüzünden hem ekonomik hem de siyasal olarak zor durumda kalmıştır. Bu zorlukları aşmak için, yıl içerisinde bölge ülkeleri ve örgütleriyle yoğun ilişkiler kurmak zorunda kalmıştır.

İlk olarak, 14 Ocak tarihinde, İran Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif, Amman’da Kral Abdullah tarafından kabul edilmiş, görüşmede “böl-

gesel gelişmeler ve Suriye” konusunun ele alındığı belirtilmiştir.³⁸ Ardından, Katar Emiri el-Sani ve beraberindeki heyet 30 Mart’ta Amman’da Kral Abdullah ile bir araya gelerek, “iki ülke ilişkilerinin geliştirilmesi ve bölgesel meseleler” hakkında görüşmüşlerdir.³⁹

6 Nisan’da, Arap Birliği Genel Sekreteri Arabi, Kral Abdullah tarafından kabul edilmiş ve “Suriye’deki krizin çözümlenmesi ve Suriyeli mültecilerin bulunduğu ülkelere uluslararası yardım yapılması” konuları görüşülmüştür. Arabi, “Ortadoğu barışına katkısı ve Suriyeli sığınmacılara yardımı dolayısıyla Ürdün’e teşekkür etmiştir”.⁴⁰

10 Nisan’da ise Irak Dışişleri Bakanı Zebari, Kral Abdullah tarafından kabul edilerek, “iki ülke arasındaki konular, ekonomik ilişkiler ve Irak’ta gelişen olaylar, Filistin-İsrail barış görüşmeleri ve Suriye’deki iç savaş” konuları görüşülmüştür.⁴¹ Irak’tan bir diğer temsilci ise, 5 Mayıs’ta Ürdün’e gelecek temaslarda bulunan Irak Kürt Bölgesel Yönetimi Başkanı Barzani olmuştur. Barzani, “IKBY ile Ürdün arasındaki siyasi, kültürel ve ticari ilişkileri” içeren görüşmelerde bulunmuştur.⁴²

30 Kasım’da resmi ziyaretlerde bulunmak üzere Mısır’a giden Kral Abdullah, burada Mısır Cumhurbaşkanı Sisi ile bir araya gelerek, “Filistin meselesinin yanı sıra Suriye, Irak ve Libya’daki gelişmeleri ele almışlardır. 11 Aralık tarihinde ise Mısır Cumhurbaşkanı, Kral Abdullah ile Amman’da bir araya gelmiş ve bölgesel sorunlar ve ikili ilişkiler görüşülmüştür.⁴³

Bölge dışı ülkeler ve örgütler ile ilişkiler

Ortadoğu turu kapsamında 22 Ocak’ta Ürdün’e gelen Kanada Başbakanı Harper, Kral Abdullah tarafından kabul edilmiş ve “Suriye’deki iç savaş ile iki ülke arasındaki ilişkileri” görüşülmesinin ardından Suriyeli mültecilerin kaldığı Zatari Kampında incelemelerde bulunmuştur.⁴⁴

Kral Abdullah, “Barış ve Medeniyet için İslam” konulu konferansa katılmak üzere 26 Şubat’ta Endonezya’ya gitmiş, konferansın ardından Endonezya Cumhurbaşkanı Susilo Bambang Yudhoyono ile bir araya gelmiş, “iki ülke arasındaki ilişkiler ve ekonomik bağların geliştirilmesi” konuları ele almıştır.⁴⁵

Ürdün Kralı Abdullah, Avrupa turu kapsamında ilk olarak 8 Nisan’da Avusturya’da Avusturya Cumhurbaşkanı Heinz Fischer ile bir araya gelerek, “Ortadoğu Barış Süreci ve Suriye’deki gelişmeler” hakkında görüşmüş,⁴⁶ ardından 9 Nisan’da Rusya’ya geçerek burada Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile bir araya gelmiş ve “iki ülke arasındaki ilişkiler ile Ürdün’ün Ortadoğu’daki problemlerin çözümü adına ortaya koyduğu çabalar” hakkında görüşmüşlerdir.⁴⁷

Avustralya Dışişleri Bakanı Bishop, 21 Nisan’da Kral Abdullah tarafından kabul edilerek, “Suriye’deki iç savaş ve Filistin meselesi” konularında görüşmüşlerdir.⁴⁸

Kral Abdullah, “Suriyeli mültecilerin sorunları ile İsrail-Filistin barışının sağlanması” konularında uluslararası aktörlerin desteğini sağlamak amacıyla, 11 Mayıs’ta önce İngiltere’ye giderek bazı temaslarda bulunmuş, ardından ABD’ye geçerek, burada hükümet ve senato yetkililerinin yanı sıra çeşitli STK’lar ve Yahudi örgütleriyle görüşmüştür.⁴⁹

Avrupa ülkelerinden destek arayışı kapsamında, 24 Haziran’da Almanya’nın başkenti Berlin’e gelen Ürdün Kralı Abdullah, burada Almanya Başbakanı Angela Merkel ile bir araya gelerek, “Irak ve Suriye’deki son durum ile IŞİD tehlikesi hakkında” görüşmüş, Merkel’den bölgedeki sorunların çözümünde Almanya’nın desteğini talep etmiştir.⁵⁰

Eylül ayında destek için tekrar Avrupa turuna çıkan Kral Abdullah, 18 Eylül’de Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande ile bir araya gelerek, “iki ülkenin, bölgesel barış ve güvenliği tehdit eden terör örgütleri ve radikal gruplarla birlikte mücadeleleri ile Irak ve Suriye’deki gelişmeler ve Ortadoğu barış görüşmelerinin tekrar başlatılması için destek verilmesi” konularını ele almışlardır.⁵¹ Fransa’daki görüşmelerini tamamladıktan sonra 2 Ekim’de ikinci kez Rusya’ya geçen Kral Abdullah, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile bir araya gelerek, görüşmelerde bulunmuştur. Kral Abdullah tarafından görüşme sonrası yapılan açıklamada, “Rusya olmadan Ortadoğu’da istikrar sağlanamaz” denilerek Rusya’nın bölgesel sorunlardaki önemine dikkat çekmiştir.⁵²

Daha önceki dönemlerde de Suriyeli mültecilere yaptığı yardımlar nedeniyle Ürdün yönetimi ile iyi ilişkiler içerisinde olan Norveç’in Veliht Prensi Hakoon, 22 Ekim’de Ürdün gelmiş, Kral Abdullah ile yapılan görüşmede, “iki ülke ilişkileri ve bölgedeki son gelişmeler” ele alınmıştır. Norveç Veliht Prensi tarafından yapılan açıklamada, “Suriyeli sığınmacılar konusunda Norveç Mülteci Konseyi’nin yardımlarının devam edeceğini” belirtmiştir.⁵³

Tarihi Aziz Garabet Kilisesi’nin açılışı dolayısıyla 29 Ekim tarihinde Ürdün’e gelen Ermenistan Cumhurbaşkanı Sarkisyan, törenin ardından Kral Abdullah ile bir araya gelerek, “uluslararası ve bölgesel meseleler ile ikili ilişkiler” konularını görüşmüşler ve bazı ekonomik anlaşmalar imzalamışlardır.⁵⁴

Kral Abdullah, Şubat ve Mayıs aylarındaki ziyaretlerinin ardından 5 Aralık’ta üçüncü kez geldiği ABD’de, ABD Başkanı Obama ile görüşerek, “Irak ve Suriye’deki son gelişmeler, IŞİD tehlikesine karşı yapılan ortak mücadele ve İsrail ile Filistin arasındaki devam gerginliğin azaltılması” konularını ele almışlardır. Obama tarafından yapılan açıklamada, “Suriyeli mültecilerin barındırılmaları için Ürdün’ün talep ettiği yardımların devam edeceği” belirtilerek, “Ürdün’ün IŞİD karşıtı koalisyonuna verdiği destek için teşekkür” edilmiştir.⁵⁵

Eski Norveç Başbakanı ve yeni NATO Genel Sekreteri Stoltenberg 10 Aralık’ta Ürdün’e gelerek, Kral Abdullah ile “radikal ve terörist gruplara karşı savaşın önemi, terörizme karşı savaşta NATO’nun rolü” konularında görüşmüş ve “Ürdün’ün, bölgesel istikrar ve güvenlik için NATO ile işbirliğini sürdürme arzusu” teyit edilmiştir.⁵⁶

Türkiye ile ilişkiler

Kral Abdullah'ın, Mart 2013 dönemindeki Türkiye ziyaretinin ardından dış basına verdiği mülakatta, dönemin Başbakanı Erdoğan'ı "Osmanlıcılık"la itham etmesiyle biraz gerilen ilişkiler, 2014 yılında Suriyeli mültecileri barındıran yegane ülkeler olunması hasebiyle daha da yakınlaşarak sürmüştür. Özellikle, mültecilerin barındırılmasında ihtiyaç duyulan mali yardımların sağlanması konusunda birlikte çalışan iki ülke, konuyu her platformda gündeme getirerek dünyanın ilgisini bölgeye çekmeye çalışmıştır. Sorunun halli için bilimsel ve akademik çözümler bulmak adına ikili ve çok uluslu toplantılar icra edilerek bir çıkış yolu bulmaya çalışılmışlardır.

Türkiye Ekonomi Bakanı Zeybekçi ve beraberindeki kalabalık bir heyet, 28 Nisan tarihinde Türkiye-Ürdün İş Forumu'na katılmak üzere Ürdün'ün başkenti Amman'a gelerek bir dizi görüşmede bulunmuşlardır. Yapılan açıklamada, "iki ülke arasında Serbest Ticaret Anlaşması (STA) olması ve vize uygulanmamasına rağmen ekonomik ilişkilerin istenen boyutta olmadığı, yaklaşık 800 milyon dolarlık bir dış ticaret hacminin iki ülkeyi de memnun etmediği" belirtilmiştir.⁵⁷

TBMM Başkanı Sayın Cemil Çiçek de beraberindeki heyetle, 8 Aralık tarihinde Ürdün'ü ziyaret ederek çeşitli görüşmelerde bulunmuştur. Temsilciler Meclisi Başkanı Atıf et-Taravneh ile görüşen Çiçek, görüşmenin ardından yaptığı açıklamada, "Türkiye'nin dost ve kardeş ülke Ürdün'le tarihi ortak değerleri paylaştığını" ifade ederek, "terörizm nedeniyle Türkiye'nin yaşadığı acıları hatırlatıp her türlü teröre karşı olunduğunu" belirtmiştir.⁵⁸

Yılın son ayında ise, karşılıklı iyi ilişkilerin bir sonucu, Aselsan ile King Abdullah II Design & Development Bureau (KADDB) ve Yatırım Grubu (KIG) tarafından ortaklaşa olarak, Ürdün Silahlı Kuvvetleri ile bölge ülkelerinin sınır güvenliğini sağlamakta kullandıkları ekipmanları üretmek için kurulan "Aselsan Middle East" fabrikası, Kral Abdullah'ın katıldığı törenle 16 Aralık tarihinde Amman'da açılmıştır. Aselsan yönetimi tarafından yapılan açıklamada, Ürdün'ün tüm Arap dünyası ile olan iyi ilişkileri göz önüne alınarak fabrikanın Ürdün'de açılmasına karar verildiği ve kısa zamanda Aselsan Middle East'in "Ortadoğu ve Kuzey Afrika pazarında faaliyet gösteren güçlü Savunma Sanayi şirketlerinden biri olması" hedeflendiği açıklanmıştır.⁵⁹

Ekonomik gelişmeler

2014'ü ekonomik anlamda zorluklarla geçiren Ürdün, kıt kaynaklarını mülteci kamplarında bulunan 500 bin dolayında Filistinli ve resmi rakamlara göre 600 bin, gayri resmi rakamlara göre ise 1,3 milyonu bulan Suriyeli mültecilerle paylaşmak zorunda kalmıştır. 7,9 milyon nüfusuyla ve 6.100 dolar civarındaki kişi başına düşen milli gelir seviyesi ile Dünya Bankası verilerine göre "orta-alt" gelir grubunda kabul edilmesine rağmen, mülteciler nedeniyle artan nüfus sayısı bu rakamın halk tarafından hissedilmesine mani olmaktadır. Hizmet sektörü ağırlıklı bir ekonomiye sahip olunması nedeniyle yeterli

istihdam sağlanamamakta, buna mukabil %29 civarında bir işsizlik nedeni-yle sıkıntı yaşanmaktadır. Eğitim oranının çok yüksek olmasına rağmen, yeterli iş imkanı olmadığı için beyin gücü genellikle Körfez ülkelerine kaymaktadır. Halkın yaklaşık %14'ü yoksulluk sınırı altında yaşamaktadır.⁶⁰

2013 sonunda yakalanan %3,3'lük büyüme hızının 2014'de biraz daha aşağıda olması beklenmektedir. Ülkenin, 6,87 milyar dolarlık gelire rağmen, 10,71 milyar dolarlık giderinin olması bütçesinin - % 11 açık vermesine sebep olmuştur. Merkez Bankası rezervi yaklaşık 10,68 milyar dolar olan Ürdün'ün, 7,9 milyar dolarlık ihracatına rağmen, 18,6 milyar dolarlık ithalatı nedeniyle yaklaşık 9 milyar dolarlık bir cari açığı bulunmaktadır. Bu yüzden, ekonominin tekrar rayına oturması maksadıyla IMF ile yıllık 2,1 milyar krediden oluşan stand-by anlaşması 2012 yılında imzalanmış olup, yardımlar dilimlerde serbest bırakılmaktadır.⁶¹

Enerji ihtiyacının çoğunun dışarıdan karşılanması nedeniyle ekonomik göstergelerde beklenen düzelme sağlanamamaktadır. Bağımlılığı azaltmak için Mısır ve İsrail ile doğalgaz alım anlaşması yapılmış olup, buna ilave olarak Rusya ile yapılan anlaşma gereği inşa edilecek olan nükleer santralin de 2024-26 arasında devreye girerek kaynak çeşitliliğinin artırılması planlanmaktadır.⁶²

ABD ve AB ile "Serbest Ticaret Anlaşmaları" bulunan Ürdün için 2010 yılında Türkiye, Suriye ve Lübnan ile birlikte imzaladıkları uzun vadeli stratejik ortaklık ve "Yüksek Düzeyli Dörtlü İşbirliği Konseyi"nin Arap Baharı sonrası hareketler nedeniyle hayata geçirilememesi büyük şanssızlık olmuştur. Büyük oranda dış yardıma bağımlı olan Ürdün ekonomisi için, ABD Başkanı Obama'nın Ocak ayında, Ürdün'e 1 milyar dolarlık kredi ve ayrıca beş yıllık yardım paketini yenileme teminatı vermesi ve Körfez ülkelerinden, özellikle Suudi Arabistan'dan alınan ekonomik yardımlar hayati önem taşımaktadır.

Sonuç

Tüm Ortadoğu ülkelerinde hissedilen Arap Baharının etkilerinden muaf kalması mümkün olmayan Ürdün'ün, 2014 gündemi önceki yıllardan devreden İsrail-Filistin sorununa ilave olarak Suriyeli mülteciler tarafından şekillendirilmiştir. BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğini, yıl içerisinde Güvenlik Konseyine sunmuş olduğu tasarımlar ile avantaja çevirmeye çalışmıştır. Ürdün'ün, yılın son günü reddedilen Filistin karar tasarısına rağmen, BM'de başarılı bir performans gösterdiği söylenebilir.

Sayıları 1 milyon 300 bini bulan Suriyeli mültecilerden kaynaklanan adli vakaların artmasıyla bazı bölgelerde yerel halk ile mülteciler arasında gerginlikler yaşanmaya başlamıştır. Ülkede yıllardır Filistinli mültecilerle yaşamaya alışmış olan halk için Suriyeli mülteciler yeni bir tehdit olarak belirmeye başlamıştır.

İsrail ile Filistin arasındaki anlaşmazlıkta, yılın başında tarafların atmış olduğu olumlu adımlar ve ABD'nin barış sürecini yeniden canlandırma gay-

retleriyle yeşeren ümitler, ilerleyen süreçte İsrail'in uzlaşmaz tutumu nedeniyle boşa çıkmıştır. İsrail'in Mescid-i Aksa'da uygulamış olduğu tek taraflı yaptırımlar ve buna mukabil kamuoyunda oluşan İsrail karşıtı atmosfer nedeniyle, İsrail ile planlanan ekonomik işbirlikleri de zora girmiştir. Ürdün yönetimi 1994'den beri sürdürülen iyi ilişkilere rağmen İsrail'e karşı pozisyon almak durumunda kalmıştır.

Ekonomisi zayıf ve her açıdan dışa bağımlı bir ülke olan Ürdün, tek başına bu sorunlarla başa çıkması mümkün olmadığından, öncelikle çok sayıda mülteci barındıran Lübnan ve Türkiye ile işbirliğine gitmiştir. Suriye'nin komşuları ve Suriye halkının dostları olarak bir araya gelen bu ülkeler, uluslararası kamuoyuna yaptıkları çağrılarda, sırtlarına binen yükün öncelikle bölge ülkeleri olmak üzere diğer ülkeler tarafından da paylaşılmasını talep etmişlerdir. Ürdün yönetimi, yoğun diplomatik girişimlerin sonucunda, bölgenin güçlü ülkelerinden ve bölge dışında ise başta ABD olmak üzere pek çok ülkeden ekonomik destekler sağlanmış olup, IMF, Dünya Bankası, İslam İşbirliği Teşkilatı, Arap Birliği, Körfez İşbirliği Teşkilatı ve BM'nin de taahhüt ettiği destekler sayesinde çok sıkıntılı geçen bu dönemi atlarmaya çalışmaktadır.

Kronoloji

- **1 Ocak:** Ürdün'ün 2015 sonuna kadar sürecek BMGK geçici üyeliği başladı.
- **11 Ocak:** Suriye Halkının Dostları Çekirdek Grubu Paris'te toplandı.
- **17 Ocak:** Suriye'ye Komşu Ülkelerin Dışişleri Bakanları Türkiye'deki Harran Konteynır kampında bir araya geldi.
- **22 Ocak:** Cenevre-2 Konferansı İsviçre'nin Montrö kentinde başladı.
- **12 Şubat:** Kral Abdullah, ziyaretlerde bulunmak üzere ABD'ye gitti. ABD Başkanı Obama tarafından 1 milyar dolar yardım yapılacağı açıklandı.
- **12 Şubat:** Ürdün, Avustralya ve Lüksemburg ile birlikte hazırladığı "Suriye'ye yardım" tasarısını BMGK'ne sundu.
- **10 Mart:** Ürdün - Batı Şeria sınırında Filistin asıllı Ürdün vatandaşı bir vatandaş İsrail askerinin silahından çıkan kurşunla vurularak öldürüldü.
- **15 Nisan:** Ürdün'ün Trablus büyükelçisi silahlı kişilerce kaçırıldı.
- **29 Nisan:** Amman'ın 100 km. doğusunda Azrak Mülteci Kampı açıldı.
- **3 Mayıs:** Suriye'ye Komşu Ülkelerin Dışişleri Bakanları toplantı Zatari Kampında yapıldı.
- **24 Mayıs:** Katolik alemin ruhani lideri Papa Francis Ürdün'ü ziyaret etti.
- **26 Mayıs:** Ürdün, Suriye'nin Amman Büyükelçisini istenmeyen adam ilan etti.
- **7 Haziran:** Ürdün Prensi Zaid el-Hüseyn BM İnsan Hakları Komitesinin başına getirildi.
- **16 Haziran:** IŞİD tehdidi nedeniyle Bağdat'ta bulunan BM misyonundan 58 kişi Amman'a kaydırıldı.
- **22 Haziran:** Ürdün'ün Suriye ve Irak sınırında bulunan sınır kapılarının IŞİD'in eline geçmesi nedeniyle, sınırlar geçici olarak kapatıldı ve güvenlik tedbirleri artırıldı.
- **11 Eylül:** Ürdün'ün de katıldığı "Terörle Mücadele Toplantısı" Suudi Arabistan'ın Cidde kentinde başladı. 10 Arap ülkesi, IŞİD'a yönelik askeri operasyona katılma kararı aldı.
- **23 Kasım:** İsrail kabinesinin İsrail'i "Yahudi ulus devleti" olarak tanımlayan yasa tasarısını onayladı, Ürdün yönetimi İsrail'i uyardı.
- **8 Aralık:** TBMM Başkanı Cemil Çiçek, beraberindeki heyetle birlikte Ürdün'ü ziyaret etti.
- **16 Aralık:** Aselsan Middle East Fabrikası, Kral Abdullah'ın da katılımıyla Amman'da açıldı.
- **18 Aralık:** Ürdün, Arap ülkeleriyle istişare ederek hazırladığı Filistin tasarısını resmen BMGK'ye sundu.

- **22 Aralık:** İdam cezasının uygulanmadığı uzun bir aradan sonra 11 kişi idam edildi.
- **24 Aralık:** Ürdün'e ait bir savaş uçağı Suriye sınırlarında IŞİD tarafından düşürüldü.
- **31 Aralık:** Filistin tasarısı, 8 kabul, 2 ret ve 5 çekimser oyla BMGK'de reddedildi.

Notlar

- 1 Katerina Dalacoura, The Arab Uprising Two Years On: Ideology, Sectarianism and the Changing Balance of Power in the Middle East, *Insight Turkey*, Vol. 15, No 1, 2013, p.p:75-89
- 2 "<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/jo.html>", Erişim Tarihi: 21 Ocak 2015
- 3 "Thousands protest Israel in Jordan over killing", *Gulf News*, 14 Mart 2014
- 4 "Jordan increased arrests of Islamists and strengthened antiterrorism legislation in response to rising concern about militants returning to the country from Syria", *The Middle East Journal*, c:68,n:4,s:616
- 5 "Pope arrives in Jordan for Mideast trip", *Gulf News*, 24 Mayıs 2014
- 6 "Jordan frees leading jihadist ideologist:lawyer", *Gulf News*, 16 Haziran 2014
- 7 "Jordan arrests Brotherhood deputy for critising UAE", *Gulf News*, 21 Kasım 2014
- 8 "Jordan hangs 11 men after eight-year death penalty moratorium", *Gulf News*, 21 Aralık 2014
- 9 "Jordan amends anti-terror law over Syria fallout", *Gulf News*, 24 Nisan 2014
- 10 "The UN General Assembly elected Jordan to a two-year Security Council term", *The Middle East Journal*,c:68,n:2,s:303
- 11 "Jordan downplays expulsion of Syria's ambassador", *Gulf News*, 27 Mayıs 2014
- 12 "UN to tap Jordan ambassador as new rights chief", *Gulf News*, 7 Haziran 2014
- 13 Abdülgani BOZKURT, Ürdün'de Monarşiyi Ayakta Tutan 10,Sarsan 2 Önemli Neden,Ortadoğu Analiz Dergisi,Ekim 2012,Cilt:4,Sayı:46
- 14 "Suriye'nin dostlarından muhaliflere destek", *AA*, 12 Ocak 2014
- 15 "Suriye halkının çektiği acılara kayıtsız kalınmamalı", *AA*, 17 Ocak 2014
- 16 "Obama Promises New Aid to Jordan in Refugee Crisis", *NY Times*,14 Şubat 2014
- 17 "Suriye'nin tüm noktalarına insani yardım ulaştırılmasına izin verilmesini isteyen BMGK karar tasarısı oybirliği ile kabul edildi", *AA*, 22 Şubat 2014
- 18 "Syrian refugees struggle in urban Jordan", *Al Jazeera*, 17 Nisan 2014
- 19 "Jordan opens refugess camp for 130,000 Syrians", *Gulf News*, 30 Nisan 2014
- 20 "[http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu_suriye_de-son-10-yilin-en-yikici-
insanlik-felaketini-yasiyoruz.tr.mfa](http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu_suriye_de-son-10-yilin-en-yikici-insanlik-felaketini-yasiyoruz.tr.mfa)", Erişim Tarihi: 21 Ocak 2015
- 21 "BMGK'den Suriye için yeni yardım tasarısı hazırlığı", *Dünya Bülteni*, 31 Mayıs 2014
- 22 "Senate President thanks Kuwait for its support", *Petra*, 3 Aralık 014
- 23 "UN relocates some staff to Jordan from Baghdad", *Gulf News*, 16 Haziran 2014
- 24 "Jordan on alert after ISIS seizes border crossing", *Al Monitor*, 25 Haziran 2014
- 25 "İŞİD: Suriye'de koalisyon uçağını düşürdük", *BBC Türkçe*, 24 Aralık 2014
- 26 "Filistin - İsrail Barış Müzakereleri", *Haberler.com*, 6 Ocak 2014
- 27 "ABD Dışişleri Bakanı Kerry Ürdün'de", *AA*, 7 Mart 2014
- 28 "Ürdün'den BMGK'ya Gazze tasarısı teklifi", *Hürriyet*, 6 Ağustos 2014
- 29 "Gazze'de süresiz ateşkes", *Al Jazeera*, 27 Ağustos 2014
- 30 "Obama promises more aid, loan guarantees to Jordan", *Reuters*, 5 Aralık 2014
- 31 "Israeli prime minister hardens colony demands", *Gulf News*, 16 Ocak 2014
- 32 "Ürdün Kralı Abdullah'tan acil toplantı", *Haber7.com*, 24 Şubat 2014

- 33 "Israeli killing of judge at border provokes backlash in Jordan", *The Jordan Times*, 10 Mart 2014
- 34 "Ürdün, İsrail doğalgazına tepkili", *Dünya.com*, 8 Aralık 2014
- 35 "Ürdün'de Kudüs diplomasisi", *Al Jazeera*, 13 Kasım 2014
- 36 "Dangerous law could be time bomb", *The Jordan Times*, 29 Kasım 2014
- 37 "Filistin tasarısı kabul edilmedi", *AA*, 30 Aralık 2014
- 38 "İran Dışişleri Bakanı Zarif Ürdün'de", *TRT Türk*, 15 Ocak 2014
- 39 "Katar Emiri Ürdün'de", *Dünya Bülteni*, 30 Mart 2014
- 40 "Arap Birliği Genel Sekreteri Arabi Ürdün'de", *Dünya Bülteni*, 6 Nisan 2014
- 41 "King renews support for Iraq national consensus efforts", *The Jordan Times*, 10 Nisan 2014
- 42 "Barzani, Kral Abdullah'ın davetlisi olarak Ürdün'e gitti", *Türkiye*, 5 Mayıs 2014
- 43 "Sisi, Ürdün Kralı Abdullah'la Görüştü", *Mısır Bülteni*, 11 Aralık 2014
- 44 "Kanada Başbakanı Harper, Ürdün'de", *Dünya Bülteni*, 23 Ocak 2014
- 45 "King holds bilateral meeting with Indonesian President", *Ammon News*, 26 Şubat 2014
- 46 "Ürdün Kralı, Avusturya Cumhurbaşkanı ile görüştü", *İHA*, 8 Nisan 2014
- 47 "Suriye konusunda mutabıklar", *Al Jazeera*, 10 Nisan 2014
- 48 "<http://www.dfat.gov.au/geo/jordan/Pages/jordan-country-brief.aspx>", Erişim Tarihi: 21 Ocak 2014
- 49 "King returns home following US, UK tour", *The Jordan Times*, 22 Mayıs 2014
- 50 "King to visit Germany Tuesday", *The Jordan Times*, 23 Haziran 2014
- 51 "Jordan signs six deals with France", *The Jordan Times*, 18 Eylül 2014
- 52 "King starts Russia visit", *The Jordan Times*, 1 Ekim 2014
- 53 "Norwegian crown prince starts visit to Kingdom", *The Jordan Times*, 21 Ekim 2014
- 54 "King meets with President of Armenia", *Petra*, 29 Ekim 2014
- 55 "Obama, Kral Abdullah ile görüştü", *TRT Haber*, 5 Aralık 2014
- 56 "http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_115874.htm?selectedLocale=en", Erişim Tarihi: 21 Ocak 2014
- 57 "Ürdün'e ekonomi çıkarması", *Sabah*, 29 Nisan 2014
- 58 "Turkish parliament speaker, delegates due in Amman Monday", *The Jordan Times*, 7 Aralık 2014
- 59 "King inaugurates KADDB joint venture with Turkish company", *The Jordan Times*, 16 Aralık 2014
- 60 "<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3464.htm>", Erişim Tarihi : 21 Ocak 2015
- 61 "<http://databank.worldbank.org/data/views/variableselection/selectvariables.aspx?source=world-development-indicators#>", "<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/jo.html>", Erişim Tarihi: 21 Ocak 2015
- 62 "Russian gov't endorses nuclear power plant deal with Jordan", *The Jordan Times*, 28 Aralık 2014